

SZEKELY-UDVARHELY

AZ UDVARHELYMEGYEI FÜGGETLENSÉGI ÉS 48-AS KOSSUTH-PÁRT LAPJA

Megjelen hetenkint kétszer: vasárnap és csütörtökön.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:

Egész évre 10 K, fél évre 5 K, negyed évre 2 K 50 fillér. Községek, papok, gazdasági egyetemi tagok és községi előljárók egész évre 8 K, tanítók, községi és körjegyzők szintén egész évre 7 koronáért kapják.

Telefon

Egy példány 10 fillér.

Telefon

FÜSZERKESZTŐ

Dr PÁL ERNŐ

ÜGYVÉD.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

Dr HINLÉDER FELS ÁKOS

ÜGYVÉD

SZÉPIROD. FŐMUNKATÁRS:

FÜLEI SZÁNTÓ LAJOS

SZERKESZTŐSÉG és KIADÓHIVATAL:

Kossuth Lajos utca 31. szám, hova a kéziratok, hirdetések és előfizetések küldendők.

Apróhirdetések szavankint 4 fillér-, vastagabb betűvel 8 fillérért más hirdetések olcsó árszabás szerint. Nyílt-tér sora 1 K.

M. kir. postatakarékpénztári cheque-számla 10,489. szám.

Jövendő.

Irta: Ugron Gábor.

A függetlenségi-párt általános többségben lesz az országgyűlés képviselőházában. Jó ujság ez. Negyven évi megfeneklés-, kespedésből és elnyomottságból hirdet ez szabadulást, felemelkedést.

Miről is van szó? Arról, hogy a magyar nemzetnek szívevágya, legédesebb gondolata: szabadsága az óhajlás, a sóvárgás és henye ábrándozás világából ki lépett és elkezd valóság lenni. A nemzet a függetlenségi pártra bízta, milyen legyen a magyar szabadság alakja és külső megjelenése, milyen belső társadalma és való ereje. De nem bízta még reá se feltétlenül, hanem a nemzeti élet százados hagyományait, azok jó tartalmát, kiemelt intézményeit adta át, hogy ezekre és ezekből alkotssanak. Legyen az, amit alkotnak régi és mégis új. Régi a szabadságban. Új az emberi jogok általános érvényesülésében. A függetlenségi többség egy nyugodt választásból úgy bontakozott ki, mint az áloé virága, évtizedek erejéből és százados ösztönből: egy-két napnak édes hajnalán. A magyar nemzet is sokáig, negyven évig, élni látsozott és virágot nem hozott. Szomorúan kérdeztük: „lesz-e gyümölcse a fának, melynek nincsen virága?”

Most elszánt akarattal hirdetjük: e virágzásban édes gyümölcsöknek ágya van megvetve. Amit a modern Magyarországból 48-ban proklamáltak, de szerves törvényként meghozni nem bírtak, amit akkor harcok közepette, a szabadság távoli világából átültetni vágytak, de nem érkeztek azt, mint szent kötelezettséget teljesíteni, a függetlenségi párt vállalkozik.

A szabad Magyarország egyik felét, épen a valóságost, 1848 nem hívhatta életbe. A jobbágy-ságot eltörülte; de a társadalomnak megfelelő reformját nem építhette meg és a társadalom az idegen uralom kezén nem alakult nemzeti tartalommal és alakzatban, hanem nemzetközivé kezdett válni. Ezért uralja életünket olyan veszedelmes intenzivitásban a német gondolkodás, társadalmi ferdeség és formaság a maga szertartásos külsőségeivel. „A kezeit csókolom”, „alázatos szolgálja” tár-

sadalomnak egyenlőségesebb, emberileg méltóságosabb érintkezési formákra kell áttérnie, mihielyt az universzális önértet törödni fog az emberi méltósággal és egyenlőséggel.

Az új idők új államot fognak szekerükön elhozni és az új demokrata állam nem fog a régi társadalomban fejlődni, hanem az új társadalom agyában fogantatik és munkája által szálland le e hazára, szabad pályát nyitván mindenkinek és csupán a képesség és becsület előtt hajolva meg. Annyi lesz az államnak haladása, amennyit az új társadalomból időnként megtermel saját feladata és a jövendő idők munkáinak végzésére. Azért az állam a legnagyobb nevelő, a közoktatás törvényhozója, hogy új neveléssel és a célt tekintő közoktatással szakembereket képezzen az élet feladatai számára és azzal is irányítsa, fejlessze a munkára nevelt társadalmat. A durva, erőszakos, hivalgó, cimkergető, kapaszkodó, lusta társadalmat a hasonló tanárok eltávolításával kell orvosolni kezdeni.

Nem nyughatunk, míg nem látja ország-világ, hogy nem egy párt érkezett a másik párt helyére, hanem a jövendő — a mult nyomán. Lajos Fülöp királynak fakó rendszere ötvennyolc év multával helyet kell hogy adjon a modern demokrácia államának Magyarországon. A második császárság plebiscitumos kormány rendszere csak ostoba fenyegetés maradt és a történelmi fejlődés előtt köddé és párává foszlott, Kristóffy szuffrázsos kezén.

Amitől 1848-ban a franciák megszabadultak: Lajos Fülöpnek hamis parlamentikormánya nálunk új életre kelt. A nemzetet nagy célok követésétől is elszoktatta. A szabadság szeretetét, mint a garázdaság kultuszát bélyegezte meg. A közszabadságot csak vagyonos férfiaknak mérte cenzusért. A honfi kötelezettségek teljesítésére az öreg-ség adott képesítést és nem a tehetség. Családok uralkodási területére szakította szét az államot. A dologkerülők egy faja maradt a kegyence évtizedekig. Mindenkit a gyors meggazdagodás vágyával töltött meg, hogy a nagy vásári lármában el legyenek feledve szabadság, nemzeti önértet és dicsőség s hogy

hétköznapi uralmát, a kis lelkek és nagy zsebek és a félenk szatócsok és a szemérmetlen bürokraták segítségével, minél több civillistával, esztendőre nyújthassa. Nemzeti elzsibbasztás által uralta az államot és enerválta a nemzetet.

Rajtunk ehhez hasonló történet 1867 óta. S mert mi a franciánál gyöngébbek voltunk, nem tizenhét év, hanem két annyi idő után ráztuk le e rendszert. A k-serves harcok után gyöngék nem leszünk. Elveinknek teljes érvényesülést szerezzünk, ha egymás után is. Más nem lehet egy ügyben is a vita: beszűrődjenek a függetlenségi elvek? avagy teljesen uralják-e és azonnal? Egyik módon azonban érvényt szerzünk nekik.

Az új idő kezdetét vette a választásokkal és annak teljes-sége el kell hogy következzen a munkának folyamán, mert az új többség: — új világ.

A politikai helyzetről.

Napok pótolnak esztendőket.

„Egy politikai tekintetben reorganizált nemzet hihetetlen munkára képes. Napok pótolnak esztendőket.” Ezt írta Ugron Zoltán a „Székely-Udvarhely” folyó évi február 8-diki számában, mikor az „Emberi elős-diek”-ről megemlékezett. És ime, bekövetkeztek a történelmi nagy napok. Magyarország alkotmányos szabadsága, önálló berendezkedése kezdetét vette és a „napok pótolják az esztendőket”. Pár nap alatt elértük azt, amiért 40 éven át hiába küzdöttünk s amit remélni is alig mertünk: a függetlenségi és 48-as Kossuth-párt elfoglalja méltó helyét az ország törvényhozó testületében. Péntek délig a függetlenségi képviselők száma meghaladja a 240-et. Mit jelent a kormányra jutott függetlenségi pártra nézve az abszolút többség? „Az Ország” című alkotmánypárti lap szerint: „Azt jelenti, hogy a nemzet helyesli a függetlenségi pártnak a koalícióban tanusított magatartását. Helyesli, hogy a kormány megalakításában részt vett. S jelenti talán azt is, hogy a nemzet a jelenlegi kormányt nem akarja átmeneti kormánynak tekinteni.”

Ezenkívül azonban a 48-as „Magyarország” így szól: Legyenek nyugodtak, a függetlenségi párt, mint többség, soha, egy pillanatra sem fog 67-es politikát csinálni. Mi a 67-es politika? Erősítése, változatlan föntartása azoknak a kapesoknak, melyek Magyarországot az államiság

teljességének rovására Ausztriához fűzik. Ezzel szemben a 48-as politika nem lehet más, mint a pragmatika szankcióban foglalt kapcsolatoknak, vagyis az uralkodó közösségének és a védelem kölcsönösségének változatlan föntartásával kiépíteni Magyarországot teljes államiságát. Ez tehát mindazoknak a kapesoknak mellőzését jelenti, melyek a pragmatika szankción túl összefűzik Magyarországot Ausztriával. Ez a függetlenségi párt politikájának célja és e célját ez a párt soha egy pillanatra megtagadni és szem elől téveszteni nem fogja. A függetlenségi párt abszolút többsége kezesség arra, hogy ez a részben hatvanhetesekből álló kormány semmi olyant nem tehet, ami a függetlenségi párt céljaival ellenkezésben állana és az országot a nemzeti függetlenség megvalósulásától visszafelé lökné. Amikor tehát a függetlenségi párt többségi volta mellett is lojálisan föntartja a többi pártokkal kötött szövetséget és az ezen szövetség alapján létrejött kormányt programja kivételében támogatja, akkor semmi egyebet nem cselekszik, mint előmozdítja a saját céljait és építi Magyarországot függetlenségét — még pedig nem forradalommal, mint a hogyan ellenségei fönt és lent egyaránt elragalmazták, hanem békés, okszerű politikával fogja fölépíteni a független magyar államot.

A koalíciós vidéki lapok.

Köszönet és elismerés illeti részünkről a fővárosi napilapokat, hogy a vidéki sajtó ügyével foglalkoznak és méltányolják azt a becsületes, rendkívüli áldozatokat követelt állásfoglalást, rendületlen kitartást, mellyel a nemzeti ellenállásban tehetségünk szerint résztvettünk. Igen helyes és üdvös volt „Az Ország” kezdeményezése. Dicséretes az „Egyetértés” és „Pesti Napló”, valamint főképp a „Budapesti Hírlap” állásfoglalása. Hiszen valóságos irtóhadjáratot folytattak nyíltan és leplezetten a „szemét nép” emberei a „Székely-Udvarhely” ellen is, amiért az igaz ügyért bátran, sem jobbra, sem balra nem tekintve, sikra szállni merészkedett. Személyes hajszában, anyagi létünk ellen törő aknamunkában, lefelé és felfelé való befektetésekben nekünk is bőven volt részünk azoktól, akik a béke előtt Kristóffykat támogatták, egekig magasztalták és a koalíciót gyalázták. A hivatalos vármegyei matadorok annyira mentek az üldözésben, hogy még a falusi előljáróságokat is befolyásolták, meg számoltatták, hogy vajjon a haladók

ujságja nyomdájából vették-e a községük szükségletére való nyomtatványt és irodai szereket. Ha pedig valamelyik hazafias gondolkozású előjáró lapunk nyomdájában bátorkodott vásárolni, egyszerűen megleckéztették. És ez mind azért volt, mert a „Székely-Udvarhely” a 48-as eszméket hirdette, a szövetséget ellenzéssel küzdött a haza ügye mellett, még pedig nem eredménytelenül. Hízen a vármegye mind az öt kerületében függetlenségi és 48-as Kossuth-párti képviselőt választottunk.

Erről az ügyről a „Budapesti Hírlap” a következőket írja:

Az átalakulás komplikált folyamata elhatott a vidéki sajtó műhelyéig is. Tudjuk, hogy a volt kormányrendszer minden megye székhelyén és minden nagyobb városban legalább egy sajtóorganumot teremtett, melyek egyúttal a párttalálomások szócsövei voltak. E lapok mellett számos függetlenségi ujság is jött létre, amelyek természetesen az ellenzéki törekvéseket támogatták s kitartottak a koalíció mellett akkor is, amikor az alkotmányellenes kormány és a volt kormányrendszer helyi támaszai ugyancsak igyekeztek őket elnyomni. Sok volt szabadelvű párti lap most szeretne az új kormánynak is az oldalra alá kerülni, amint hogy sok helyi hatalmasság sem tartja márszabadelvű és haladóparti állását fentarthatónak. Egynehány megyében megindult az akció abban az irányban, hogy az új kormány nyál rokonságban és szövetségben levő lapok rovására, a régi kormánypárti organumokat tartásuk meg a hivatalos körök. Az új korszak azonban ilyen támogatásokat meg nem tűrhet s nem is szorult rájuk. Ha egyáltalán van értéke és értelme annak a vidéki kerületben, hogy valamely lapot a kormány és helyi vezetés bizalmával tüntessen ki, ez a kitüntetés csak azokat a lapokat illetheti, amelyek a nemzeti küzdelemben részt vettek és kitartottak. Nem hiszszük, hogy az új kormány a politikai erkölcsességnek a vidéki sajtóban is bármi tért engedne s szívesen látná a nagyon nyilvánvaló érdekekből kinal-

kozó barátságot egyes volt kormánypárti helyi lapok és protektoraiak részéről.

Tarcsafalvi Pálffy Károly

1849. nov. 11. † 1906. máj. 3.

Aki életét nyomtalanul elrepülni nem engedte, annak emléke élni fog. S a mai stréber világban, midőn majd mindenki, a semmittevést úgy csoportosítja, hogy lázas tevékenységnek tűnjék fel, oly lesújtó, oly megdöbbentő egy valóban munkás és dolgozó ember életének elmúltja. Ha előre gondol is reá az ember az isteni rendelés, a sors és a természet csapásai miatt, mégis megfáj az elmúlása, mégis megdöbbentő a halál az ő borzasztó fenségekben. Ez az egyetlen igazság a földi létben és ez is oly borzasztó. Mindnyájunk sorsa ez, egyaránt eljön a kaszás a koronás fejekért, eljön a szegény utca szegletiekoldusért.

A természet rendje ez. Néma megnyugvással szemléli az ember: a harcot már megharcolt öreg koporsójára miként hull a göröngy. Néma megnyugvással látja az alig nyíló virágnak hervadását, hiszen nem próbálta meg a túlekedést a létért, de fáj, nagyon fáj oly életnek elmúlása, mely delén volt, oly sokat ígért még.

Egy munkás, talpig derék, becsületes embert szólított ki a végzet az élők sorából. Tarcsafalvi Pálffy Károly nyug. főreáliskolai tanár nincs az élők közt többé. Földi porhüvelyé már vissza adatott az anyaföldnek, lelke pedig vissza szállt a mindek teremtőjéhez. Nem maradt velünk más, csak az ő áldott emléke s a mélységes fájdalom, mely egyaránt elszorítja szívét a közeli és távoli rokonoknak s az ezrekre menő volt tanítványainak, kiknek mindig szerető édes atyja volt. Előkelő székely

főnemes családból származott, kinek ősei ott küzdöttek a honért és megtettek mindent, a mit a hazáért tenniük kellett. Azok fegyverrel küzdöttek s ő a tudománynak fegyverét vitte harcra, szolgálván a magyar tudományos világot. Hirdette a világosságot az iskola katedrájáról s oly sokan vannak ma ez országban, akik ő tőle vettek az oktatást, mely előkészíté az életre. 1849. nov. 11-én született Tarcsafalván; középiskolákat a székelykereszturi és kolozsvári unitárius gimnáziumban végezte 1870-ben. Két évig a teológiát hallgatta, de ez tudomány szomját nem elégítvén ki, 1872-ben a tanári pályára lépett s két évet tanügyi tapasztalatok szerzése céljából állam költségen Németországba ment, ahol a Karl-ruhéri egyetemnek volt egyik legszorgalmasabb hallgatója. 1873. évi szeptember 1-én lett a helybeli főreáliskolánál segédtanár s 1875. május 1-én a tanári oklevelet is megszerezvén, ugyan ide neveztetett ki rendes tanárrá is. Tíz évig, mint az Udvarhelymegyei Gazdasági Egylet és a Népnevelési Egylet titkára működött. Tagja volt a magyar unitárius egyház főtanácsának, az udvarhelymegyei törvényhatóság bizottságának.

Ezen munkás, puritán ember tevékenységét szakította félbe most a halál véglegesen. 1900-ban agyszél-ütés érte s azóta szinte csak élőhalott volt.

Emléke áldott közöttünk, akik csak ismerték őt s neki legyen könnyű a hant, mely porhüvelyét takarja.

A család a következő gyászjelentést adta ki:

Alólirottak a sziv legnagyobb fájdalomával tudatják, hogy a legjobb férj, nevelő apa, testvér és rokon tarcsafalvi Pálffy Károly nyug. főreáliskolai tanár, a magyar unitárius egyház főtanácsának, törvényhatósági bizottságnak és városi kép-

viselőtestületnek tagja f. hó 3-án estéli fél 8 órakor életének 57-ik boldog házasságának 30-ik évében meghalt. Hült teteme az unitárius egyház szertartása szerint a halottas háznál tartandó ima után a helybeli ev. ref. temetőbe f. hó 5-én d. u. 4 órakor fog nyugalomra elhelyeztetni. Béke poraira! Székelyudvarhely, 1906 május 4-én. Özvegy Pálffy Károlyné, Gálffy Róza neje, Gálffy Annuska, nevelt leánya. Pálffy Mihály ügyvéd, testvére, neje Huszár Zsuzsa s gyermekeik: Gyula és neje Páll Erzszi s gyermekeik: Ilona, Mihály, Ákos, Lenke és férje Szabó Dénes. Özv. Pálffy Ferencné szül. Ugron Borecsa, sógornője és gyermekei: Ferenc és neje Vén Ilona s gyermekük: Jenő, Béla, László, Gálffy Kálmán főszolgabíró és neje Jakabházy Póli s gyermekeik Gálffy Nella és férje Nagy Lajos s gyermekeik Gálffy Zsuzsa és férje Lehmann Róbert, Gálffy Julia és férje Ferenczy Gyula és gyermekeik Gálffy Ilona és férje János Gyula és gyermekeik, mint sógorai és sógornői.

TANÜGY.

Tanítók törvénye.*

Irta: Rozsonday István.

Az V. és VI. egyetemi tanitógyűlések határozatai alapján adta ki ezen tervezetet a Magyar Tanítók Országos Bizottsága. A magyarországi tanítók jogos érdekeinek a legbátrabb szószólója, vágyainak legteljesebb kifejezője: Földes Géza állította össze és adta ennek helyesen a Tanítók törvénye címet. Igen helyesen; de nem csupán azért, mert az egyetemes gyűlések határozatait foglalja magában, hanem azért is, mert mindazokat a törekvéseket, jogos kívánalmakat, nyíltan hangoztatott, vagy titkon

* Az udvarhelyi járáskörnek f. évi április 5-én tartott gyűlésén felolvasta a szerző. Szerk.

A „SZÉKELY-UDVARHELY” TÁRCÁJA.

A székelyek reáltörténete 1562—1691-ig.

Irta: Connert János, ford. Balásy Dénes.

(28. folytatás.)

A váruadalmak ekként mind a három székely rend birtokaiból harcsoltattak össze elkobzás útján, egyéb javaiknak azonban a székelek zavartalan birtokába. A harmadik rendet János Zsigmond egyenest a saját közvetlen tulajdonába vette, azaz az egész harmadik rendet kincstári jobbággyokká tette. Egyik, a két székely vár kapitányához írt levelében a mi jobbággyainknak, colonos nostros nevezi őket és hozzá teszi, hogy azok csak királyi feladatok (ad regiam rationem) teljesítése végett szolgálnak és senkinek sem szabad megterhelni vagy kárt okozni nekik.¹² Jobbággyoknak nevezi őket a fejedelem azon okmányokban is, amelyekben többeket közülök a két első rendnek odaadományoz.¹³ S csakugyan az 1576-ik év adólistájában az összes adók kétharmadát,¹⁴ a fejedelem postái fizetik, amely szintén bizonyosság amellet, hogy szinte az egész harmadik rend a fejedelem jobbággya lett. Mint jobbággyoknak kivétel nélkül adót és tizedet kellett fizetniük. A seregvári cikkelyekben bizonyos „ötödökről” is történt említés. Ezenkívül várszolgálatra is kényszerültek. A két várat arcuk veritékével magoknak kellett felépíteniök, azonkívül végezni a vár-

birtokokon a munkát: Szántani, vetni, aratni. Ehhez járultak még sok egyéb apró szolgálatok, amelyek a szabad székelyek előtt rettentőnek látszottak: T. i. nekik kellett felépíteniök a várnagyok és alárendeltjeik házait, földjeiket körül kertelni, eltartani marháikat, vadászataikra hajtóknak menni és halászat, madarászatkor kezökre dolgozni. Csik-Gyergyóból a halakat nekik kellett elevenen a hátaikon áticipelni a hegyek közt, az asszonyoknak pedig szöni, fonni a lent, kendent, gyapjút. Továbbá a nők dolga volt szállítani a várnagyoknak tyukot, libát, vaját, turót, sajtot, gyümölcsöt és egyéb élelmiszert; ugy bántak velök, mint igazi várjobbággyokkal, sőt e tekintetben még tul mentek a határon. Rádásul a várkapitányok nem tartották meg pontosan az 1562-ik országgyűlés cikkelyeit. Mert a hajdani földönlakókat, s most már a lófők és primorok jobbággyait várszolgálatra ép úgy befogták, min azok szolgálait, akik különben adót mentesek voltak s uraikat fegyveresen szokták hadba kisélni. Az utóbbiaktól erőszakosan szintén tizedet szedtek s nem adtak a földönlakóknak és szolgáltnak a réti szénákból és a szántókból osztórészt, amely pedig őket uraik állítása szerint, mint bármely más falubeli lakost, jogosan megillette.¹⁶ Mi több, a szegényebb lóföket is várszolgálatra hitták, megadóztatták s hozzá még hadiszolgálatra is kényszerítették.¹⁷

1571-ben rendezte végre Báthori István fejedelem a kincstári jobbággyok szolgálatát és terheik nagyobb részét — saját kijelentése szerint, levette vállalkról. A Csik-Gyergyó-Kászoni szék kincstári jobbággyaik kötelezték magukat, hogy esztendőnként három hónapig dolgoznak a vashámorban, azonkívül minden aratáskor egy hetet segítenek.¹⁸ Az udvarhelyszékiek, hogy évenként három hétig az udvarhelyi vár építésén dolgoznak, továbbá 400 köböl öszgabonát s ugyanannyi tavaszt a vár földjeibe elvetnek, az irtványokat lekaszálják s a szénát behordják. Ezenkívül együttesen 200 szekér szénát visznek a várnak és 1000 szekér tüzfát.¹⁹ A Várhegyi vár jobbággyairól nem tudunk semmit, mi hogy volt, de az itt leírt viszony a régi szabadság visszaadásáig bizonyára ott is érvényben maradt.

Hogy a háromszéki kincstári jobbággyok a várhegyi vár alá rendezettek, azt a következő okmány szerinti adatokból látjuk: 1581-ben Báthori István király kitűnő szolgálataiért az ő magyar gyalogsapatai főkapitányának adományozza a kézdi székben Szentlélek és Kiskászomban mindazon fejedelmi birtokokat, amelyek a várhegyi várhoz tartoztak és különös kegy gyanánt annak engedi át a buza, árpa, zab és lencse tizedét.²⁰ Továbbá 1600-ban a fejedelem tanácsurái eladományoznak három, a sepsi székben fekvő és Várhegy várához tartozó birtoko-

kat²¹ és végül Báthori Zsigmond 1601-ben a Várhegy várához tartozó possessiókat Eresztvényben (Sepsiszek) és Páván, Gelenczében (Orbaiszek) szintén eladományozza.

A támadó fölkelés leverése után előállott új viszonyok folytán nemcsak a közszekélek szenvedtek sokat, hanem a két első rend is. Először is a lófők panaszkodnak ismételtén, hogy jogaikat nem respektálják, adóztatják, várszolgálatra kényszerítik s ezeken fölül még hadiszolgálatot is teljesítenek. A lófők közül aki a hadiszemle alkalmával nem tökéletes felszereléssel jelenik meg, azt lefokozzák és gyalog kell neki szolgálni. Sokan közülök a gyakori hadiszolgálat miatt, főleg a fejedelemnek az országba visszatérése óta, s különösen a két utolsó esztendő alatt teljesen elszegényedtek, mert a háboruban lovaik, fegyvereik, ruházatjuk elpusztultak, úgy hogy ha még fizetett hadi népek volnának, — jelentik ki, még akkor sem tudnák egy esztendő alatt ugy felszerelni magukat, amint követelik. Türelmet és halasztást kérnek, mert ügyekszik mindenki becsületesen és saját védelmére is lovat szerezni és minden szerszámját rendbe hozni.²³ Ezenfelül panaszkodnak, hogy a fejedelmi hivatalnokok tőlük bírói tisztség és a kapitányi állás jövedelmeit elhúzzák és a vitás ügyek eligazítását önkényesen kiszemelt bírák, ugynevezett kötött bírák által megakadályozzák, stb.

(Folyt. köv.)

ohajtott vágyakat, melyek három év-tized óta izgatták, hevítték a magyar tanítóságot: kifejezve látjuk ebben a tervezetben. Annak paragrafusai a magyar tanító lelke mélyéből vannak merítve s nem az egyetemes gyűlések jegyzőkönyveiben akadunk ezeknek először nyomára, de ott vannak azok a legkisebb járaskörök 36 év óta megírt jegyzőkönyveiben is.

S nehogy azt higgye valaki, hogy a Tanítók törvénye kívánalmaiban talán túlzó radikális. Nem. A tanítók törvénye mérsékelte, sőt túlságosan józan. Csupán olyat kíván, mi reális, ami megvalósítható.

Külön fejezetet szentel a népiskola célja, feladata meghatározásának. Kimondja azt az egyedül helyes meghatározást, hogy népiskola csupán az elemi iskola.

Kiveszi ennek fogalomköréből a középiskolai jelleggel és szervezettel bíró polgári és felsőbb népiskolákat s a tanítóképzőket pedig a szakiskolák körébe utalja.

S az erős nemzeti jelleg, mely az egész javaslaton vörös fonálként húzódik végig, felecsillan már itt az első fejezetben, mikor azt mondja: „a népiskola hivatalos nyelve a magyar s minden hivatalos iratát, jegyzőkönyveit magyar nyelven vezeti és magyar nyelven adja ki. A tanítás nyelve is magyar.”

A második fejezetben az iskola-fentartás jogát kívánja szabályozni. Eszerint: „a nyilvános népiskola fentartója a politikai községek és felekezeti egyházközségek, társulatok, magánosok és az állam lehetnek; de a hol a törvénynek és a közszükségnek megfelelő iskolát a fentartásra jogosítottak közül egyik sem tart fenn, az állam köteles iskoláról gondoskodni.”

Megszabja a zugiskola fogalmát. A melyik iskolának nincs meg a nyilvánossághoz a joga: zugiskola. Zugiskolának nyilvánítja az olyan iskolát is, mely a rendes felekezeti iskolán kívül csak vallástanítással foglalkozik. Kimondja, hogy egy tanteremben egy tanító vezetése alatt 60 tanulónál több egyszerre nem tanulhat.

E fejezet haladást mutat a fennálló törvénnyel szemben annyiban, hogy az 1868. évi XXXVIII. t.-c. a községet kötelezi iskolafentartásra ott, ahol más testület ezt nem vállalja. Tehát olyan mintát ad, a mely maga is tökéletes.

De mindenestre legfigyelemreméltóbb fejezete a javaslatnak az, amely a tanítóképzéssel foglalkozik.

A tanítóképzés e szerint egyetemi jellegű lenne és a jelöltnek az e célra szervezendő országos vizsgálóbizottság előtt kellene vizsgáznia. A vizsgálat kizárólagosan paedagogiai lenne, neveléstani tárgyakra szorítva, mert hiszen az általános műveltség megadására elég biztosíték az egyetemi jelleget feltételező érettségi bizonyítvány birtoka. A gyakorlati ismeretek birtokába a gyakorló iskolában jutna a jelölt, melynek látogatására heti 6 órán át van kötelezve és amilyen iskolák, az egy éves paedagogiai tanfolyamokkal kapcsolatosan, kiváló elemi iskolai tanítók vezetése mellett, mindenütt szervezethetnének. A tanító-vizsgáló bizottságba egy gyakorlati népiskolai tanító is kinevezendő. S talán említenem is felesleges, hogy így a tanító

képesítés mindenütt állami jellegű és ennek következtében kizárólagosan magyar.

A népiskolai tanítók fizetését egyöntetű elvek alapján kívánja rendezni. Megkívánja szüntetni azt az égbekiáltó igazságtalanságot, hogy a különböző jellegű népiskola tanítója — egyenlő képesítéssel bár — fizetését különböző értékben és különböző alakban kapja.

A javaslat szerint: „bármily jellegű népiskola tanítója egyenlő fizetést élvez s akármilyen népiskolánál szolgál, szolgálati évei úgy a fizetés fokozatai, mint a nyugdíjjogosultság elbírálásánál teljesen egyenlő értékkel számíttatnak.”

A tanító kezdő fizetését 1400 koronára tervezi, mely kétszeri előléptetéssel 6 év alatt 1800 koronára emelkedik. A hat éven túl 200 koronás ötdéves pótlékot kíván, mely ötször válnék esedékessé s így az elérhető legmagasabb fizetés 2800 korona lenne. Ezenkívül három szobából, konyhából álló tisztességes lakás, tágas udvarral, falun gazdasági melléképületekkel és legalább egynegyed kataszt. hold kert, vagy ezeknek ellenében a XI. és X. fizető osztályokban megállapított lakbér-átalány élvezete.

Nagy városokban, látogatott fürdőhelyeken és elszigetelt helyen élő tanítók helyipótlékot kapjanak, mely a körülményekhez képest a fizetés 15 százalékáig emelkedhet.

Az igazgató-tanítónak fizetésén felül még 600 korona igazgatói fizetés is jár.

A fizetését minden népiskolai tanító az orsz. nyugdíjintézetől kapná havi előleges részletekben. Az iskola-fentartók a tanító elérhető legmagasabb fizetését — tehát 2800 koronát — évenként két részletben kötelesek befizetni a nyugdíjintézet pénztárába, amely aztán a befizetéseket utalványozná az illetékes adóhivataloknak.

Ugyancsak e fejezettel kapcsolatosan van ennek a javaslatnak egy humánus intézkedése: a betegsegítő alapok szervezése.

Meglátszik rajta, hogy aki összeállította, érezte a magyar tanítóság sanyaru, elhagyott helyzetét ezen a téren is. Hiszen méltóztatnak emlékezni csak a közelmúltban megjelent azon lelketlen miniszteri rendeletre, amely szerint a beteg tanító saját költségén köteles helyetteséről gondoskodni. A tanítók törvénye országos törvénnyel, érző emberhez illő módon kívánja e kérdést szabályozni, oly formán, hogy az országos betegsegítő alap javára minden tanító fizetéséből 2 százalék havi részletekben levonandó, amelyet szintén a nyugdíjintézet kezel. Ennek az alapnak rendeltetése, hogy a beteg tanítók, esetleg a családtagok is, segítségük ideje alatt akkora napi segítségét kapjanak, amiből a rendes gyógykezelés költsége kitelik.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— **A madarak és fák napja.** Gróf Apponyi Albert vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter nagyszabású körrendeletet adott ki 26120. sz. alatt. A rendelet egyfelől a „Madarak Napja”, másfelől a „Fák Napja” intézményét honosítja meg az iskolák útján hazánkban. Erről a nagy

jelentőségű rendeletről közelebbi számunkban még megemlékezünk.

— **Városi választók névjegyzéke.** Székelyudvarhely város országgyűlési képviselőválasztóinak névjegyzéke a városházánál közszemlére van kitéve s az folyó hó 15-ikéig megtekinthető és a felszólamlások is ugyanaddig beadandók. Az észrevételeket május 16—25 ig lehet megtenni.

— **A „Székely-Dalegyelet” évi rendes közgyűlése.** f. évi május 13-án (vasárnap) délután 3 órakor tartja meg a Ferencrendiek elemi iskolahelyiségében, melyre úgy a rendes, mint a pártoló tagokat e helyen is tisztelettel meghívja az elnökség. Targysorozat: 1. Elnöki megnyitó. 2. Titkári jelentés. 3. Pénztári jelentés. 4. Bizottsági jelentések. 5. Tisztújítás.

— **A kortes halála.** Oláhfaluban tudvalevőleg izgalmas napok voltak a választások ideje alatt. Simó Márton szentegyházaskert lakost korteskedés közben egy kődobás érte, amelytől koponya csonttörést kapott és a mult szombaton meghalt. A gyanu Márton Antalné Simon Mária irányul.

— **Császár helyett tulipán.** A győri hazafias sütőmesterek elhatározták, hogy a császár-zsömlye nevű süteményt ezután tulipán-zsömlyének fogják nevezni.

— **Székely lóverseny dályában.** A székelydályai olvasó-egyesület az ottani állami iskola tanszer-alapjának gyarapítására e hó 6-án (vasárnap) lóversenynyel kezdődő műsoros népünnepélyt rendez. A mulatságot kedvező idő esetén szabadban, máskép fedett helyen tartják meg. Műsor végeztével este a tanteremben táncvigalom lesz. Gyülekezés az iskola előtt déli 12 órakor, a kivonulás 1 órakor zene mellett. Belépési díj személyenként 50 fillér.

— **Székely fürdők és ásványvizek a bukaresti kiállításon.** Mivel a székely fürdők és ásványvíz források tulajdonosai talán a költségekre való tekintettel nem mutattak hajlandóságot arra, hogy a bukaresti kiállításon részt vegyenek, a m. kir. földművelésügyi Miniszter megbízta a székelyföldi kirendeltséget, hogy e fürdőket és ásványvizeket gyűjteményesen mutassa be s fedezze a kiállítással felmerülő költségeket. A magyar kiállítási bizottság előzenységéből rendelkezésre bocsátott előnyös helyen megfelelő díszes elrendezéssel kiállításra kerülnek ennélfogva az idegenek befogadására is alkalmas nagyobb fürdők aquarellben festett látképei, a székely fürdőről felvett fényképek, képes levelező lapok, prospectusok, ismertető füzetek és ugyanott az összes ásványvizek. Ezen kívül gondoskodni fog a kirendeltség, hogy az összes székelyföldi ásványvizek a látogatóknak nyílt palackokból poharankint is mindig behűtve felszolgáltassanak és az összes kiállítási vendéglőkben árusíttassanak. Reméljük, hogy a kiállításon való eme részvétel a székely fürdők és ásványvizek forgalmára nem lesz hatástalan. Ez uton is felhívjuk a székely fürdő és ásványvíz tulajdonosokat, hogy fürdőink és ásványvizeink kiállításának sikerét, a mi első sorban is az ő érdekük, igyekezzenek előmozdítani.

— **A polgári önképző közgyűlése.** A székelyudvarhelyi „Polgári Önképző és Segélyező-egylet” folyó év május hó 20-án d. u. 2 órakor saját nagytermében rendes közgyűlést tart, melyre az érdekeltek tisztelettel meghívtnak. Targysorozat: 1. Elnöki megnyitó. 2. Titkári jelentés. 3. Az 1905. évi számadások megvizsgálása és az erről felvett jegyzőkönyvek felolvasása. 4. Az 1906. évi költségvetési előirányzat bemutatása. 5. Tisztviselők és választmányi tagok lemondása és azok újra választása. 6. Indítványok. A választmány.

— **Életmentő székely.** E hó 3-án kadicfalvi Nagy György három emberéletet mentett meg a vízbefúlástól. Mózes Áron feleségével és két 13 éves gyermekével szekéren ülve, a megáradt Nagy-Küküllő folyón átgázolni igyekezett. Mikor a két tinóval vont szekér a víz közepéig jutott, az áradat elsodorta és a bennülők szekerstől befordultak s így mintegy 225 ölnyire haladhattak a piszkos vízben. Alig hiányzott még 2—3 perc arra, hogy Mózes Áronné kis fiával és leánykájával a hullámok eltemessék, vagyis életüket a megáradt folyóban bevégezzék. A közelben volt Nagy György halált megvető bátorsággal, élete veszélyeztetésével mentette meg a felholtra ijedt asszonyt és gyermekeit. A derék életmentő székelyt ajánljuk a hatóság figyelmébe. Másfelől pedig elismeréssel adózunk e helyen is emberbaráti, nemes cselekedeteért.

— **Bardoczon Lőrincz Miklós,** Gáspár Simon és Bokor Lázár a Hadnagy Ilyés házába forgópisztolylyal többször belöttek. Majd pedig dinamitot dobtak udvarára, amely az illető lakóházában jelentékeny kárt okozott. Az eljárás folyamatba van.

— **Üzletátvétel.** Gyarmathy Ákos kereskedő, városunk szülötte, özv. Gyarmathy Sándorné kiválóan képzett fia, a Sterba Ödön fűszerkereskedését vétel útján megszerezte és azt saját neve alatt tovább folytatja városunkban. A törekvő fiatal kereskedőt, aki a közönség legmesszebb terjedhető igényeit is kielégíteni kívánja, közfigyelembe ajánljuk. Az átvételről szóló hirdetést lapunk jövő számában közöljük.

— **Baleset.** Nagy Aladár oklándi lakos az atyja vendéglőjének konyhájában flóbertpuskáját igazgatta, amely így elsült és a golyó a kemence mellett álló szolgáló szájába hatolt. A megsérült leányt a helybeli közkórházban ápolják.

— **Senki sem tudja,** hogy mit rejt a jövő. Mindnyájan nagy szerencsét ohajtunk és amit oly távolnak képzelünk sokszor, oly közel van hozzánk. Csak cselekedni kell. Elmult idők terhet és gondját egy csapásra elvethetjük, és az élet hirtelen derűssé és napsugarassá lehet mindenki számára. S mégis csak kevesen értik a kellő pillanatot kihasználni. A magy. kir. szab. osztály-sorsjátékkal is így vannak az emberek. Hiányzik hozzá a merészség, bár egy régi közmondás, hogy: a ki mer az nyer! A 18-ik sorshúzáson nem kevesebb mint 62,500 nyerevény kerül kiosztásra, köztük csodálatosan nagy összegűek. A Dörge Frigyes bankháza Budapest Kossuth Lajos utca 4 és Zoltán utca 16, egy egész különösebb módot nyújt vevőinek a sorsjegyek saját megvásárlhatására. Mindenesetre ajánlatos, ha mindenki már most biztosítja a 18-ik sorsjáték rendkívüli nyerőesélyeihez való részvételét. A Dörge Frigyes sorsjegyei iránt

Gyertyánffy J. fiai vasnagykereskedésében Székelyudvarhelyen.
Gróf Roon-féle lábatlani Cementgyár állandó nagy raktára páratlan jó minőségű román és portland cementből zsákok és hordókban legolcsóbb árakban

XVIII. ÉVFOLYAM. 14. SZÁM.

BUDAPEST.

1906. SZERENCSE HAVÁBAN.

DÖRGE KÖZLÖNYE

ELŐFIZETÉS:

1/1 sorsjegy az I. osztályhoz	K 12.—
1/2 " " "	K 6.—
1/4 " " "	K 3.—
1/8 " " "	K 1.50

FELELŐS SZERKESZTŐ:

DÖRGE FRIGYES.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, V., Zoltán-utca 16.

Kiadótulajdonos:

DÖRGE FRIGYES BANKHÁZA.

A szerencse a nép ajakán!

Egész Magyarország az új magyar kir. szab. osztálysorsjáték rendkívüli nyerőesélyeiről beszél és közbeszéd tárgyát képezi az a páratlan fényes eredmény, amelyet a nálunk vásárolt sorsjegyek elértek.

Hogy milyen meglepő, szinte szenzációs eredménnyel működik a Dörge Bankház, misem bizonyítja jobban, minthogy eddig nem kevesebb mint

2307 nagy nyereményt fizetett ki.

Egyik főnyeremény a másik után jutott a mi üzletfeleinknek és sok közülük gondtalan élethez és teljes gazdasági függetlenséghez jutott egy ily sorsjegy révén.

Az élet legkellemesebb meglepetései közé tartozik, ha a véletlen egy főnyereményre örvendeztet meg és senki sem tudhatja mit rejt a jövő. A szerencse részére mindig tanácsos egy ajtócskát nyitva hagyni.

Alant közlünk néhány népszerű magyar szerencse-közmondást. Legyen bizalommal azon szerencse-közmondáshoz, mely a nevének kezdőbetűje alatt áll és rendelje azon sorsjegyszámot, melyet ugyanazon betű mutat. Ez szerencsét fog hozni önnek!

A kiválasztott sorsjegyszámot csak úgy biztosíthatjuk, ha a rendelést rögtön eszközli. A legesélyesebb késedelem nagy vagyon elmulasztását idézheti elő. A

leggyorsabb és legolcsóbb megrendelés postautalványon történik. A cím pontosan és olvashatóan irandó.

A sorsjegyek árai: egész 12.— fél 6.— negyed 3.— nyolczad 1.50 kor.

Dörge Frigyes
bankházaKossuth Lajos-utca 4. sz.
és Zoltán-utca 16. szám.

Magyarország szerencse-közmondásai!

Minden sorsjegy mögött egy főnyeremény lappang!!!

Többet ér a sok pénz, mint a sok barát.

Egy gramm szerencse felár egy kiló észszel.

Nincs könnyebb a tele erszénynél.

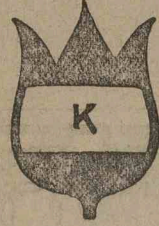
Akinek pénze van, esze is van.

Pénz urálja a világot.

A szerencse kerek.

Sokáig él, ki gondtalanul él.

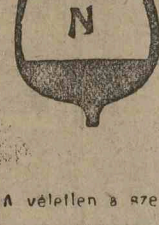
Aki mer, az nyer.

Bátor a világ.

Mindenkinek megvan a maga szerencses órája.

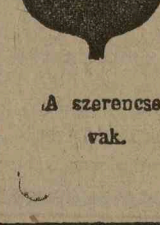
Addig forog a sorsjegy az urnában, míg kibúzák.

Aki merészen bevág, félig nyert.

A szerencse és merészség együtt jár.

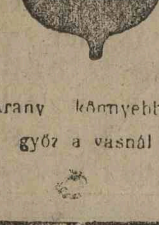
A szerencse vak.

Senkisem kerülhet el a sorsától.

Arany könnyebben győz a vasnál.

A kívánságokat sokszor a véletlen teljesíti.

Dörge Frigyes

bankháza, a magy. kir. szab. osztálysorsjáték főelárusítója
Budapest, Kossuth Lajos-utca 4.
és Zoltán-utca 16. szám.

A	67064
B	94099
C	66433
D	65742
E	27899
F	27889
G	4675
H	75067

I	66420
J	94083
K	66442
L	66420
M	50098
N	75056
O	11885
P	66433

R	66426
S	66432
SZ	75056
T	4675
U	55232
V	94082
Z	27899
ZS	27889

KALICZA GIZELLA fényképész
a tisztelt közönség szíves tudomására adja, hogy fényir-
dáját Kossuth-utca 16. szám alá, a „Budapesti”-szállodá-
val szembe helyezte át.

Sok millió előkelő urhölgy
használja a világhírű
FÖLDES-féle

MARGIT- CRÉM

kitűnő hatású arckenőcsőt, mely
zsirtalan, ártalmatlan s rögtön
szépit.

A Földes-féle Margit-crém gyorsan és biz-
tosan ható ártalmatlan szer szeplők, máj
foltok, bőrrákák, pattanások, kiütések és
mindennemű bőrbaj ellen. A világ legelő-
kelőbb hölgyei használják és elragadta-
tással beszélnek annak páratlan és cso-
dás hatásáról. Egy tégely elhasználása után
erről mindenki meg fog győződni, de óva-
kodni kell a hamisítványoktól

Ára: Kis tégely 1 K, nagy tégely 2 K
Margit-szappan 70 f, Margit-puder 1-20 K,
Margit-aróviz 1 K, Margit-fogpép 1 K.

Készíti:

FÖLDES KELEMEN
gyógyszerész. Aradon.

6 koronás rendelések bérmentve küldetnek
Kapható: Konez Ármán és Solymossy Já-
nos gyógyszerüzletében.

A festett padló vízzel
mosható!

A világhírű kiváló finom
és tartós

„EMKE“

szoba padlólack

kapható:

Gergely János utóda

Tamás Balázs

üzletében Székelyudvarhelyt,
hol a legjobb minőségű aradi
liszt kiváló finom kávé, fü-
szer, festék és egyéb házi
cikkek legszolidabb beszer-
zési forrása.

Tükörfényes és szagtalan.

A legtartósabb!

Gyorszáradó!

TULIPÁNOS VIZSGAI IRÁSLAPOK!

nemzeti színű nyomtatással, igen fi-
nom magyar gyártmányu papíron,
kizárólag

BETEGH PÁL ÉS TÁRSA
könyvnyomtató- és könyvkötő-intézetében
Székelyudvarhelyt

kaphatók. 5 százalék az Udvar-
helyvármegyei Tanítók Ott-
hona javára. 100 drb 1 K 50 f.
Vidéki megrendeléseket a beérkezés
napján, pontosan elintézzük. Minták-
kal bárhova ingyen és bérmentve
szolgálunk.

A „SZÉKELY-
UDVARHELY”
hirdetése a leg-
eredményesebb.

KÉRJEN
csak
Seller és Kary féle

FIAM VÁSÁ
ROLJ oly ke-
reskedőknél, kik
hirdetnek, mert
ezek intelligen-
sek és jól fogsz
járni.
FRANKLIN.

FREDIN

legjobb tisztítószer min-
den lábbelihez, fekete és
sárga színben. Különö-
sen ajánlható boxcalf,
oscaria, chevreaux és
lakkcipőh. Bécs, XII.1.

**STOCK-
COGNAC
MEDICINAL**

Kezesség mellett,
tisztá borból párolt.
Állandó vegyi ellen-
őrzés alatt.

GAMIS ÉS STOCK

pároló-telepe
FIUME - BARCOLA.

Kapható minden
jobb üzletben.

FIGYELEM!

A késmárki gyár beiegyezett
védjegye.

Megbízható legjobb
minőségű hírneves
valódi szepességi
lennvaszon
és

damasztáru

minden nagyobb üzletben kapható. Késmárki
gyártmány csak az, mely ezen védjegy-
gyel van ellátva.

HAZAI IPAR!

Tegye le a Tulipánt,

aki a hazai, de különösen a helyi
készítményeknek nem barátja. Tegye
le a Tulipánt, aki a kitűnő zamatu,
bármely hazai és külföldi gyártmányt
olesóság tekintetében is felülmúló
Haurik-féle márciusi sör
nem izlette és arról véleményt nyil-
vánít. Kapható a gyárban: Székely-
udvarhelyt, Budvár-utca 1. sz. Hor-
dóban 1 pohár sör 10 fillér és 06
literes üvegni 20 fillér. Kóstoljuk
meg!

**Korbuly gyógyszerész-féle
„fenyő-Borszesz“**

„Sósorszesz havasi fenyőkivo-
nattal” tartalmazza a havasi fe-
nyő balzsamdus erejét, mint
ilyen, kipróbált jó hatásánál fogva
nélkülözhetetlen háziszser, mely
ugy külsőleg, mint belsőleg
használható.

Ugyezintén kitűnő háziszser a
már igen elterjedt Korbuly gyógy-
szerész-féle Sósorszesz.

**Nagybani főraktár: Ud-
varhelymegye részére**

Gál János utóda cégnél
Székelyudvarhelyt.

BRAZAY-SÓSBORSZESZ-SZAPPAN

egészségi és kozmetikai szempontból
felülmulhatatlan.

Brázay-féle Kölni-víz
az illatszerek legkiválóbbja.

Brázay-sósorszesz.
nélkülözhetetlen háziszser.

* BETEGH PÁL ÉS TÁRSA *

könyv-éscapirkereskedését, könyvnyomtató- és könyvkötő-intézetét
Kossuth-utca 31. szám alá, a postaépülettel átellenbe helyezte át.